

Bogusław Czarny

Trzytomowa antologia współczesnych prac metodologów ekonomii

International Journal of Management and Economics 20, 155-158

2006

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Bogusław Czarny

Trzytomowa antologia współczesnych prac metodologów ekonomii

Ukazała się właśnie trzytomowa antologia współczesnych prac z metodologii ekonomii¹ pt. *Recent Developments in Economic Methodology (Volume I-III)*². Jej wydawcą jest John B. Davis, profesor historii i metodologii ekonomii Uniwersytetu w Amsterdamie i profesor ekonomii z Uniwersytetu Marquette w Stanach Zjednoczonych, który poprzedził *Recent Developments in Economic Methodology* kompetentnym Wprowadzeniem. Antologia jest częścią serii wydawniczej pt. *The International Library of Critical Writings in Economics* od wielu lat publikowanej przez Marka Blauga i wydawnictwo Edwarda Elgara.

Antologia Davisa uzupełnia opublikowany przez Bruce'a Caldwell'a o wiele wcześniej, bo w 1993 r., w tejże serii Edwarda Elgara również trzytomowy zbiór prac metodologicznych pt. *The Philosophy and Methodology of Economics*, którego wydawca miał ambicję uwzględnienia najważniejszych pism metodologów ekonomii od klasyków do czasów współczesnych (w aneksie Caldwell dodatkowo podał listę najważniejszych – jego zdaniem – książek z metodologii ekonomii). Uzupełnienie to jest potrzebne, ponieważ u schyłku XX w. nastąpiła prawdziwa eksplozja publikacji z zakresu metodologii ekonomii, której symbolicznym ukoronowaniem było powstanie w 1994 r. dzisiejszego kwartalnika „Journal of Economic Methodology”. W efekcie antologia Davisa oraz antologia Caldwell'a łącznie pozwalają zainteresowanym metodologią ekonomii studentom, wykładowcom i naukowcom zidentyfikować i odnaleźć podstawowy zestaw ważnych dla nich lektur. Jest to o tyle istotne, że metodologię ekonomii powszechnie uważa się za najważniejsze z pól, na których współcześnie toczy się debata o ekonomii jako nauce.

Pierwszy tom antologii Davisa składa się z sześciu części.³ Część pierwsza pt. *Popper i Lakatos* zawiera prace B. Caldwell'a, M. Blauga, L. Bolanda oraz R. Backhouse'a. Wszystkie one poświęcone są różnym aspektom dorobku Karla Raymunda Poppera i Imre Lakatosa, filozofów nauki, którzy najsilniej wpłynęli na świadomość ekonomistów w drugiej połowie XX w. Część druga pt. *Retoryka, dyskurs i język* dotyczy jednej z najważniejszych alternatyw dla sposobu widzenia ekonomii przez uczniów Poppera i Lakatosa, czyli podejścia retorycznego zapoczątkowanego przez McCloskeya. Zawiera ona prace V. Brown, D. McCloskey, U. Makiego i M. Lagueux. Część trzecia pt. *Realizm* składa się z prac D.M. Hausmana, U. Makiego, J. Runde i T. Lawsona. Ich wspólną cechą jest próba dotarcia do wiedzy o czymś więcej niż humorskie regularności zjawisk gospodarczych odkrywane przez ekonomię, rozumianą jako typowa nauka empiryczna (np. próba od-

powiedzi na pytania o ontologiczny status bezpośrednio nieobserwowalnych wielkości ekonomicznych). Część czwarta pt. *Konstruktywizm i socjologia wiedzy naukowej* stanowi natomiast swoiste zaprzeczenie tez „realistów”, szukających transcendentnej rzeczywistości ukrytej pod poziomem obserwowalnych zjawisk. Poświęcona jest ona nie procesowi odkrywania, lecz procesowi tworzenia przez ekonomistów-teoretyków rzeczywistości gospodarczej (chodzi np. o wpływ teorii gier i wyników uzyskanych przez ekonomistów eksperymentalnych na działania regulatora rynku usług telekomunikacyjnych w Stanach Zjednoczonych, a więc również na formę tego rynku) oraz rzeczywistości naukowej (np. wpływ ustaleń ekonomistów-teoretyków na pojmowanie historii ekonomii), a także społecznym uwarunkowaniom tego procesu. W tej części pierwszego tomu antologii znajdziemy prace D.W. Handsa, F. Guala, M. Klaesa i A.W.B. Coatsa. Część piąta pt. *Ekonomia nauki* zawiera prace P. Dasgupty i P.A. Davida, J.R. Wible'a i E.-M. Sent. Autorzy koncentrują tu swą uwagę właśnie na społecznych i organizacyjnych uwarunkowaniach działalności naukowej (np. system bodźców a efektywność działalności naukowej; rola państwa na zawodnym rynku prac naukowych) Część szóstą pt. *Symetria i zwrotność* stanowią prace S. Woolgara, E.-M. Sent, U. Mäkiego, J.B. Davisa i M. Klaesa. Uzupełniają one część piątą pierwszego tomu antologii o próbę odpowiedzi na pytanie, czy system bodźców i interesy metodologów ekonomii umożliwiają im uprawianie obiektywnej analizy nauki ekonomii.

Drugi tom antologii Davisa składa się z sześciu części: Część pierwsza pt. *Feministyczna metodologia ekonomii* zawiera prace J.A. Nelson, D. Strassmann, S. Harding, T. Lawsona, E. Kuiper. Autorzy starają się w nich m.in. odpowiedzieć na pytanie o wpływ płci autorów i odbiorców ich dzieł na treść teorii ekonomicznej. Natomiast w skład części drugiej zatytułowanej *Marksizm i postmodernizm* wchodzi prace W.S. Milberga i B.A. Pietrykowski'ego, J. Amariglio i D.F. Ruccio, G. Reutena, A. Klamera, S. Charushelli. Ich przedmiotem jest m. in. współczesna myśl marksistowska, postmodernistyczna i poststrukturalistyczna, a także postkolonializm. W zatytułowanej *Metodologiczny pluralizm i systemy otwarte* części trzeciej drugiego tomu, która obejmuje prace S.C. Dow, W.J. Samuela oraz B.J. Loasby'ego, autorzy życzliwie komentują tę wielość poglądów metodologicznych z części pierwszej i drugiej. Dominuje tu przyzwolenie na pluralizm stanowisk metodologicznych, traktowany jako rodzaj antydogmatycznego zabezpieczenia. Część czwarta pt. *Racjonalność* zawiera prace S. Morrissa, D.M. Hausmana, R.P. Cubitta, Ch. Starmera i R. Sugdena oraz S.H. Heapa. Przedmiotem zainteresowania tych autorów jest fundamentalne dla ekonomii założenie o racjonalności podmiotów gospodarujących. Część piąta pt. *Podmiot i filozofia umysłu* składa się z prac J.B. Davisa, P. Faulknera i J.J. Vromena. Wszyscy oni analizują status podmiotów ekonomicznych, a także ich możliwości poznawcze, wykorzystując przy tym osiągnięcia współczesnej filozofii i psychologii. Wreszcie część szósta drugiego tomu antologii pt. *Ewolucja* zawiera prace G.M. Hodgsona, U. Witta i J. Vromena. Przedmiotem zainteresowania autorów są tutaj możliwości wykorzystania darwinowskiej idei ewolucji w ekonomii.

Trzeci tom *Recent Developments in Economic Methodology* składa się z sześciu części, które dotyczą specyficznie ekonomicznych problemów metodologicznych. Część pierwsza pt. *Modele i założenia* zawiera prace U. Makiego, N. Cartwright, M. Boumansa, R. Sugdena, M.S. Morgan. Chodzi w niej o rolę założeń przy tworzeniu modeli ekonomicznych, a także o samą naturę tych modeli. Na część drugą pt. *Ekonometria* składają się prace P. Mirowskiego, D.N. McCloskey i S.T. Ziliaka, K.D. Hoovera i S.J. Pereza oraz K.D. Hoovera. Autorzy zajmują się m. in. kwestią ekonomicznej istotności zależności odkrywanych przez ekonometryków, a także praktyką „data mining”. Część trzecia pt. *Mikroekonomia i makroekonomia* zawiera prace A.P. Kirmana, K.D. Hoovera, A. Rosenberga oraz R. Backhouse'a i A. Salanti, którzy analizują związki mikroekonomii i makroekonomii. Skrytykowana zostaje tu m. in. idea „reprezentatywnego podmiotu ekonomicznego” i – ogólnie – pomysł zredukowania makroekonomii do mikroekonomii, czyli „metodologiczny indywidualizm”. Część czwarta nosi tytuł *Problemy normatywne* i poświęcona jest kwestiom etycznym. Zawiera ona prace A. Sena, P. Fontaine'a i P. Mongina. Część piąta pt. *Formalizm w ekonomii* zawiera prace E.R. Weintrauba, R.E. Backhouse'a i D.W. Handsa. Ich autorzy analizują zarówno wady, jak i zalety matematyzacji ekonomii, do której doszło po 1950 roku. Część szósta pt. *Metodologia a historia: przypadek Jevonsa* zawiera prace H. Maasa i J. Reissa. Analizując prace Williama Stanleya Jevonsa, obaj autorzy pokazują, w jaki sposób problemy praktyczne i teoretyczne, na które natyka się ekonomista, skutkować mogą pojawieniem się kontrowersji metodologicznych. Wreszcie, ostatnia, siódma część trzeciego tomu całej antologii Davisa nosi tytuł *Stan współczesnej metodologii ekonomii*. W jej skład wchodzi prace E.R. Weintrauba, U. Makiego i D.W. Handsa, którzy – zgodnie z tytułową zapowiedzią – próbują opisać burzliwy rozwój metodologii ekonomii na przełomie dwudziestego i dwudziestego pierwszego stulecia, a także zdiagnozować obecną sytuację panującą w tej dziedzinie wiedzy ekonomicznej.

* * *

W *Recent Developments in Economic Methodology* (podobnie jak wcześniej w antologii Caldwell'a z 1993 r.) prawie nie ma śladu prac polskich metodologów ekonomii. W pierwszym tomie antologii pojawiają się odwołania do niemethodologicznych prac Oskara Langego (Mark Blaug i D. Wade Hands przypominają wkład Langego w rozwój teorii równowagi ogólnej z lat 30. i 40. XX wieku). W tomie trzecim, analizując naturę modeli ekonomicznych, Marcel Boumans posługuje się m.in. przykładem endogenicznego modelu Michała Kaleckiego z *The Macroeconomic Theory of Business Cycles* z 1935 roku. W tymże tomie Amartya Sen krytycznie wspomina Langego słynną propozycję zdecentralizowanego mechanizmu alokacji zasobów w gospodarce socjalistycznej, także pochodzącą z lat 30. XX wieku. Wyjątkiem są poglądy nieekonomisty Leszka Nowaka na naturę zabiegów idealizacji w naukach społecznych z *The Structure of Idealization* z 1980 roku (W trzecim tomie antologii krytycznie analizuje je – zwłaszcza – Uskali Maki i Kevin D. Hoover)⁴. Ta nieobecność Polaków odzwierciedla sytuację polskiej ekonomii

u schyłku epoki realnego socjalizmu, a także powolność przenikania dokonań zagranicznych metodologów ekonomii do Polski po 1989 roku. Z dwóch podstawowych prac z tej dziedziny, na które powołuje się w swym *Wprowadzeniu* Davis (M. Blaug, *Methodology of Economics*, Cambridge, wydania z 1980 i 1992 roku oraz B. J. Caldwell, *Beyond Positivism. Economic Methodology in the Twentieth Century*, London 1982), na język polski została przetłumaczona tylko monografia Blauga (zob. M. Blaug, *Metodologia ekonomii*, PWN, Warszawa 1995). Okazjonalnie pojawiają się tłumaczenia innych monografii (np. Thomasa Mayera: *Truth versus Precision in Economics*, Aldershot, Hands i in., 1993 – wydanie polskie: T. Mayer, *Prawda kontra precyzja w ekonomii*, PWN, Warszawa 1996). Ciągle bardzo rzadkie są poświęcone problematyce metodologicznej artykuły i monografie autorów polskich (zob. jednak np. Bogusław Fiedor, *Metodologiczny indywidualizm we współczesnej ekonomii neoklasycznej. Istota oraz główne kierunki krytyki i modyfikacji*, „*Ekonomista*” 1997, nr 5-6; oraz Władysław Balicki, *Wykłady z metodologii nauk ekonomicznych*, Poznań 2002). Czy ukazanie się *Recent Developments in Economic Methodology* ma szansę przyspieszyć te procesy? Wątpię. Choćby dlatego, że latem 2006 r. trzytomowa antologia Davisa kosztowała w Internecie prawie 700 dolarów, czyli ponad 2000 złotych, a miesięczna pensja asystenta stażysty w warszawskiej Szkole Głównej Handlowej wynosiła około 1300 złotych...

Przypisy

¹ Metodologia ekonomii stanowi nie techniczne procedury stosowane w pracy ekonomistów, lecz próbę odpowiedzi na pytanie „w jakim sensie ekonomia jest nauką?”, co oznacza „badanie pojęć, teorii oraz podstawowych zasad rozumowania o przedmiocie” (zob. np. F. Machlup, *What Is Meant by Methodology: A Selective Survey of the Literature*, w: F. Machlup, *Methodology of Economics and Other Social Sciences*, New York–San Francisco, London 1978).

² Zob. John B. Davis (wyd.) *Recent Developments in Economic Methodology (Volume I–III)*, The International Library of Critical Writings in Economics (wyd. Mark Blaug), Cheltenham, UK, Northampton, MA USA; Edward Elgar Publishing 2006.

³ Latem 2006 r. kompletny spis treści antologii Davisa można było znaleźć w Internecie, np. pod adresem <http://www.loc.gov/catdir/toc/ecip067/2006002681.html>

⁴ Nikt nie wspomina w antologii np. o metodologicznym dorobku Seweryna Żurawickiego czy o „polskiej szkole ekonomicznej”, o której jeszcze w 1984 r. pisał Aleksander Łukaszewicz, skupiającej takich teoretyków ekonomii jak np. Aleksander Łukaszewicz, Józef Pajestka, Zdzisław Sadowski – zob. A. Łukaszewicz, *Kształtowanie procesu rozwoju (refleksje na marginesie książki J. Pajestki)*, „*Ekonomista*” 1984 nr 6, s. 55; por. B. Czarny, *Dyskusja o racjonalności gospodarowania w polskiej literaturze ekonomicznej po II wojnie światowej* (praca doktorska), SGH 1990.